

# Poglavlje 5

## Procjenjivanje i ocjenjivanje postignuća učenika, nastavnika i škole

### 1. Uvod

Vrijedi li za odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava što vrijedi za druge oblike učenja i poučavanja? Kako i zašto se rad učenika treba procijeniti i ocjeniti? Je li procjenjivanje i ocjenjivanje pošteno? Podržava li procjenjivanje i ocjenjivanje samo učenje i proces učenja? U sklopu odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava ta se pitanja trebaju temeljito obraditi iz više različitih razloga. Koje se kompetencije mogu procijeniti i ocjeniti? Koja je vrsta znanja od središnje važnosti? Je li nužno napamet poznavati članke Opće deklaracije o ljudskim pravima ili znati sve o stvaranju pravnog sustava vlastite zemlje? Ovdje ne možemo ponuditi odgovor na ta pitanja jer smo svi – svjesno – usred rasprave na tu temu i nitko (još) nema konačno rješenje. Budući da svaku vrstu učenja valja vrednovati s obzirom na njen uspjeh, htjeli bismo pažljivo raspraviti taj aspekt. Jedno od rješenja tog pitanja nalazi se u odabiru oblika procjenjivanja i ocjenjivanja! Ukoliko nastavnici i učenici procjenjuju i ocjenjuju postignuća tijekom, a ne nakon procesa učenja (formativno procjenjivanje i ocjenjivanje), samo će procjenjivanje i ocjenjivanje imati ulogu moderatora učenja i omogućiti bolja postignuća. Ovim poglavljem želimo doprinijeti širem razumijevanju pojma učenja predstavljajući potpuno nepristrano raznolike pristupe. Ne radi se o tome treba li procjenjivanje i ocjenjivanje uopće provoditi, već koje ćemo oblike koristiti, u kojoj fazi i s kojim specifičnim ciljevima. Slijedom toga postavljamo ova pitanja, isto kao što postavljamo pitanja o ispravnom odabiru nastavne metode: nije samo pitanje ispravne metode ono što je bitno, već koju i kada koristiti. Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava – kao što smo već ranije učestalo napominjali – nije predmet. Znači mnogo više. To je koncept koji sudjeluje u stvaranju atmosfere pogodne za učenje i poučavanje. Pri procjeni postignuća i kvalitete rada učenika u sklopu odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava ne testira se samo stečeno znanje, razvijene kompetencije i stručnost u pojedinom predmetu. **Ono uključuje i dinamične karakteristike kao što su stavovi, perceptivnost, kroskurikularne sposobnosti poput fleksibilnosti, komunikacije, interakcijskih vještina, povezivanja, argumentiranja, itd..** Procjenjivanje i ocjenjivanje se stoga odvija u različitim dimenzijama. To vrijedi za sve predmete. Postoje također određeni elementi odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava koje jednostavno nećemo moći ili htjeti procijeniti i ocjeniti, kao što su vrijednosti i mišljenja, bez obzira što ih smatramo sastavnim dijelom niza kompetencija koje bi htjeli usaditi svojim učenicima.

## **2. Zadatak i ključna pitanja za procjenjivanje i ocjenjivanje postignuća učenika, nastavnika i škola**

### **2.1 Zadatak**

U procesu planiranja lekcija i nastavnih jedinica posebnu pozornost zahtijevaju pitanja kako kontrolirati i osigurati napredak učenika, kako ga prepoznati, te na koji način vrednovati rezultate učenja i nastavnih aktivnosti. Stoga je prije same provedbe lekcije nužno isplanirati kako uspostaviti, prosuditi i poboljšati učinak i kvalitetu poučavanja, te na koji način zabilježiti, analizirati, poboljšati i prosuditi rad učenika, kao i nastavne aktivnosti. Pritom je potrebno uzeti u obzir na osnovi kojih mjerila i instrumenata je moguće utvrditi u kolikoj mjeri su razred kao cjelina ili pojedinačni učenici ostvarili postavljene ciljeve, te na osnovi kojih kriterija će se – ukoliko je to potrebno – temeljiti sustav ocjenjivanja.

U ovom poglavlju ćete saznati više o procjenjivanju i ocjenjivanju postignuća učenika, nastavnika i škole kao cjeline.

### **2.2 Ključna pitanja**

#### **Proces učenja kod učenika:**

- Kako prepoznati i procijeniti uspješnost učenja?
- Na koji se način primjenjuje samoprocjenjivanje i procjenjivanje od strane drugih?
- Kako mogu biti siguran/sigurna da su učenici postigli zadane ciljeve?
- Jesu li učenici tijekom procesa učenja redovito imali osjećaj da napreduju?
- Jesu li svjesni svog napretka?
- Pruža li moj način poučavanja daje jednake mogućnosti uspjeha dječacima i djevojčicama?
- Promatraju, kontroliraju i unapređuju li učenici svjesno svoje učenje i radne navike?
- Jesu li dobivali smjernice koje su im pomagale u učenju?
- Mogu li samostalno kontrolirati i procijeniti svoje navike učenja?
- Mogu li prepoznati navike učenja svojih razrednih kolega putem međusobnih evaluacija?
- Osvrću li se učenici pri samoprocjenjivanju i na vlastite ciljeve, standarde, kriterije ili potrebe?
- Primjećujem li napredak pojedinačnih učenika?
- Kako da prepoznam poteškoće u učenju kod pojedinačnih učenika?
- Na koji način promatram društvenu interakciju u razredu?
- Kako bilježim svoja zapažanja i procjene pojedinačnih učenika i razreda kao cjeline?

#### **Proces učenja kod nastavnika:**

- Kako prepoznati i procijeniti uspješnost učenja?
- Na koji se način primjenjuje samoprocjenjivanje i procjenjivanje od strane drugih?
- Kako, kada i s kim preispitati svoj način poučavanja?
- Na koji način dozvoljavam učenicima da sudjeluju?
- Kako povezujem uspjeh ili neuspjeh svojih učenika s vlastitim načinom poučavanja?
- Kako prepoznajem svoj napredak u poučavanju, te na koji način kao nastavnik učim?